

УДК 347.77

С.П. Филь,кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник
ДНДІ МВС України, м. Київ,
ORCID ID 0000-0001-8196-313X**ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ
ПРИ ПЕРЕМІЩЕННІ ТОВАРІВ, ЩО ПОРУШУЮТЬ
ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ**

У статті розкриваються поняття та зміст порушення митних правил при переміщенні товарів, що порушують права інтелектуальної власності. Досліджуються ознаки порушення митних правил проти прав інтелектуальної власності та підстави притягнення до адміністративної відповідальності за скоєння зазначеного правопорушення. Окреслюється структура складу такого правопорушення: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт та суб'єктивна сторона. Характеризується предмет досліджуваного адміністративного правопорушення.

Ключові слова: порушення митних правил, митний кордон України, переміщення товарів, що порушують права інтелектуальної власності.

В статье раскрываются понятие и содержание нарушения таможенных правил при перемещении товаров, нарушающих права интеллектуальной собственности. Исследуются признаки нарушения таможенных правил против прав интеллектуальной собственности и основания привлечения к административной ответственности за совершение указанного правонарушения. Определяется структура состава такого правонарушения: объект, объективная сторона, субъект и субъективная сторона. Характеризуется предмет исследуемого административного правонарушения.

Ключевые слова: нарушение таможенных правил, таможенная граница Украины, перемещение товаров, нарушающих права интеллектуальной собственности.

Сприяння захисту прав інтелектуальної власності (далі – ПІВ) та боротьба з підробленим товаром на митному кордоні України є одним із основних завдань українських митниць і проявом їх правоохоронної сутності. Крім того, митне законодавство, що регламентує сукупність відносин у сфері митної діяльності, встановлює відповідальність за порушення митних правил при переміщенні товарів через митний кордон України з порушенням ПІВ. Однією з основних та дієвих форм застосування державою каральних санкцій до порушників митних правил за фактом ввезення на митну територію України товарів із порушенням ПІВ є адміністративна відповідальність. Хоч норми національного митного законодавства дозволяють правовласнику захистити свої майнові права на об'єкти ПІВ, (оскільки в них впроваджено аналогічні міжнародній практиці митні процедури щодо захисту ПІВ), воно має низку прогалин, що уможливають потрапляння на вітчизняний ринок контрафактних товарів.

Аспекти одного з видів адміністративних правопорушень – порушень митних правил за переміщення товару через митний кордон України з порушенням ПІВ, досліджували, зокрема: І.Г. Бережнюк, Є.В. Додін, В.М. Дорогих, Ю.М. Дьомін, С.Ю. Дьомін, Н.М. Железняк, Г.В. Корчевний, У.В. Кмецінська, О.В. Кузьменко, П.Є. Матвієнко, І.Д. Пастух, Г.С. Римарчук, В.В. Ченцова та інші науковці.

Відповідно до п. 28 ст. 4 Митного кодексу України (далі – МК України) митні правила – це встановлений законодавством порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх органам доходів і зборів для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, що перебувають під митним контролем, або контроль за якими покладено на органи доходів і зборів [1]. Тобто митні правила – це встановлений митним законодавством порядок.

Для ефективного функціонування державної митної справи, стверджує І.Г. Бережнюк, необхідне встановлення чітких митних правил, під якими він розуміє частину митного законодавства, в якій виписані митні процедури [2, с. 120–121].

За своєю правовою природою порушення митних правил є адміністративним правопорушенням, яке становить протиправні, винні дії чи бездіяльність, які посягають на порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх органам доходів і зборів для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими покладено на органи доходів і зборів, та за які передбачена адміністративна відповідальність ст. 458 Митного кодексу України (далі – МК України). Адміністративна відповідальність настає за такі правопорушення у разі, якщо вони не тягнуть за собою кримінальної відповідальності.

Аналізуючи законодавче визначення поняття порушення митних правил, В.В. Ченцов і Є.В. Додін наголошують на недоцільності зазначати в кодифікованому акті, який належить до галузі митного законодавства, порушення митних правил як адміністративне правопорушення [3, с. 201–203; 4, с. 328–333]. Цілком логічно передбачити відповідальність за їх скоєння в Кодексі України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) [5].

Ю.М. Дьомін, С.Ю. Дьомін та Н.М. Железняк порушення митних правил характеризують за наявністю обов'язкових ознак, а саме: протиправність (порушення конкретної норми МК України); винність (умисне протиправне діяння або протиправне діяння з необережності); караність (передбачена відповідальність МК України за вчинене порушення) [6, с. 192]. Під час дослідження ознак адміністративного правопорушення у сфері інтелектуальної власності Г.С. Римарчук стверджує, що ознаки суспільної небезпеки та шкоди є безпосереднім наслідком вчинення протиправного діяння з настанням негативного результату для будь-якого виду суспільних відносин (у цьому контексті це відносини у сфері інтелектуальної власності) [7, с. 15].

Відмітимо, що порушення митних правил не приводять до автоматичного настання відповідальності, а слугують лише підставою для притягнення до неї. При цьому притягнення до відповідальності за порушення митних правил не звільняє порушників від обов'язку сплатити мито та інші митні платежі. Фактичною підставою притягнення до юридичної відповідальності є склад правопорушення. Протиправне діяння можна кваліфікувати як адміністративне правопорушення лише за наявності сукупності ознак, які називають юридичним складом правопорушення. Під юридичним складом порушення митних правил В.В. Ченцов розуміє передбачену нормами митного права сукупність ознак, при наявності яких те чи інше протиправне діяння можна кваліфікувати як порушення митних правил [3, с. 203–204]. Під юридичним складом порушення митних правил розуміють передбачену нормами митного права сукупність найбільш загальних, типових ознак, за наявності яких те чи інше діяння можна вважати порушенням митних правил [8]. Це два елементи, що характеризують зовнішній бік правопорушення: об'єкт, об'єктивна сторона та два елементи, що характеризують внутрішній бік правопорушення – суб'єкт та суб'єктивна сторона. Тож, розглянемо структуру юридичного складу правопорушення за переміщення товару через митний кордон України з порушенням ПІВ.

Першим елементом складу правопорушення є об'єкт правопорушення, під яким розуміють суспільні відносини, яким спричиняється шкода правопорушенням. За ст. 476 МК України – це ПІВ, що охороняються чинним законодавством України та укладеними у встановленому законодавством порядку міжнародними договорами та угодами про захист таких прав. Залежно від рівня узагальнення виокремлюють: загальний об'єкт (суспільні відносини, що регулюються різними галузями права й охороняються адміністративними санкціями), яким у досліджуваному порушенні є об'єкти ПІВ, права яких охороняються чинним законодавством; родовий об'єкт (однорідні групи суспільних відносин, які в сукупності складають загальний об'єкт), яким є об'єкти ПІВ, перелік яких визначено п. 46 ст. 4 МК України; видовий об'єкт (різновид родового об'єкта, що становить специфічну групу суспільних відносин, спільну для кола проступків одного роду), яким є об'єкти промислової власності та авторського права; безпосередній об'єкт (одне або кілька суспільних відносин, яким спричиняється шкода певним правопорушенням), яким, як приклад, у нашому випадку є об'єкт промислової власності (торговельна марка) або об'єкт авторського права (аудіовізуальний твір).

В окремих порушеннях митних правил, у тому числі і за переміщення товару із порушенням ПІВ, законодавець виділяє предмет посягання, зокрема товари, транспортні засоби, в тому числі комерційного призначення (ст. 469, 476 і 483 МК України). На думку І.Г. Бережнюка, предметом адміністративного правопорушення є предмети матеріального світу, з приводу яких виникають суспільні відносини, що охороняються нормами адміністративного права [2, с. 264].

Відповідно до ст. 4 МК України під поняттям “товар” розуміють будь-які рухомі речі, у тому числі ті, на які законом поширено режим нерухокої речі (крім транспортних засобів комерційного призначення), валютні цінності, культурні цінності, а також електроенергія, що переміщується лініями електропередачі; “транспортні засоби” – транспортні засоби комерційного призначення, транспортні засоби особистого користування, трубопроводи та лінії електропередачі; “транспортні засоби комерційного призначення” – будь-яке судно, судно на повітряній подушці, повітряне судно, автотранспортний засіб чи рухомий склад залізниці, що використовуються в міжнародних перевезеннях для платного транспортування осіб або для платного чи безоплатного промислового чи комерційного транспортування товарів разом з їхніми звичайними запасними частинами, приладдям та устаткуванням, а також мастилами та паливом, що містяться в їхніх звичайних баках упродовж їхнього транспортування разом із транспортними засобами комерційного призначення;

Отже, предметом порушення митних правил за ст. 476 МК України є товари комерційного призначення, що містять об'єкти ПІВ.

Другим елементом складу правопорушення є об'єктивна сторона, яка характеризує зовнішній бік проступку. Ця сторона включає в себе обов'язкові та необов'язкові ознаки. До обов'язкових ознак належать: протиправне діяння, дія чи бездіяльність (ввезення або вивезення через митний кордон України контрафактних товарів); шкідливі наслідки діяння (порушення майнових прав правовласника); причинний зв'язок між протиправним діянням та шкідливими наслідками, що наступили, а до необов'язкових – час, місце, умови, способи та засоби вчинення правопорушення. Об'єктивною стороною правопорушення за ст. 476 МК України буде порушення законодавства про інтелектуальну власність, вчинене під час переміщення товарів через митний кордон України. Заходи органів доходів і зборів щодо сприяння захисту ПІВ під час переміщення товарів через митний кордон України врегульовані розд. XIV МК України.

Третім елементом складу правопорушення є суб'єкт, тобто осудна особа, яка досягла певного віку і вчинила описаний у правовій нормі склад адміністративного правопорушення. За загальними ознаками необхідно, щоб у суб'єкта цього правопорушення був осудний стан фізичної особи і досягнутий нею шістнадцят-

пятирічний вік та неправомірний характер правопорушення (ст. 12 і 17 КУпАП). Адже в низці випадків особа може бути неосудною, тобто такою, яка під час вчинення протиправної дії чи бездіяльності не могла усвідомлювати своїх дій або керувати ними внаслідок хронічної душевної хвороби, тимчасового розладу душевної діяльності, слабоумства чи іншого хворобливого стану (ст. 20 КУпАП). Тому така особа не підлягає адміністративній відповідальності.

Водночас у адміністративній науці усі ознаки суб'єкта поділяються на загальні (індивідуальні) та спеціальні (особливі). До загальних належать ознаки, якими має володіти особа, яку притягають до адміністративної відповідальності (досягнення 16-річного віку та осудність). Такими особами є громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства.

Відмітимо, що до спеціальних ознак суб'єктів правопорушення у сфері митної справи належать ознаки, які свідчать про особливості правового становища суб'єкта і дають змогу диференціювати відповідальність різних категорій осіб, забезпечуючи таким чином справедливу правову оцінку вчиненого правопорушення. Тобто до спеціальних належать ознаки, що відображають службове становище особи чи особливості її праці.

Відповідно до п. 43 і 44 ст. 4 МК України посадовими особами підприємств є керівники та інші працівники підприємств (резиденти та нерезиденти), які у зв'язку з постійно або тимчасово виконуваними ними трудовими (службовими) обов'язками відповідають за додержання вимог чинного законодавства, а посадовими особами представництв іноземних держав та міжнародних організацій – акредитовані в Україні глави дипломатичних представництв та члени дипломатичного персоналу, посадові особи консульських установ, представники іноземних держав при міжнародних організаціях, посадові особи міжнародних організацій. Посадові особи несуть адміністративну відповідальність за досліджуване правопорушення лише в разі вчинення цього порушення в межах виконання ними службових обов'язків.

Також за порушення митних правил несуть відповідальність військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів, а також особи рядового і начальницького складів Державної кримінально-виконавчої служби України, служби цивільного захисту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України й поліцейські (ст. 15 КУпАП).

Ще одним різновидом спеціальних ознак суб'єкта правопорушення є особливі ознаки, наявність яких може мати для цього суб'єкта такі юридичні наслідки: вони можуть бути обставинами, що пом'якшують або обтяжують відповідальність; особливі суб'єкти не піддаються деяким адміністративним стягненням, наприклад депутати Верховної Ради України; певні суб'єкти з особливими ознаками за деякі правопорушення можуть піддаватися не адміністративним, а дисциплінарним стягненням.

Підсумовуючи, відмітимо, що суб'єктом за ст. 476 МК України є (декларант) власник товару, призупиненого за підозрою в порушенні ПІВ, що переміщує його через митний кордон України, тобто дієздатна фізична особа (громадянин або посадова особа), яка на момент вчинення такого правопорушення досягла 16-річного віку.

Четвертим елементом складу правопорушення є суб'єктивна сторона, яка обґрунтовує внутрішнє, психічне ставлення суб'єкта правопорушення до скоєного ним діяння, його негативних наслідків та характеризується виною у формі умислу або необережності.

Зауважимо, що порушення митних правил визнається вчиненим умисно, коли особа, яка його вчинила, усвідомлювала протиправний характер своєї дії чи бездіяльності, передбачала її шкідливі наслідки і бажала їх (прямий умисел) або свідомо допускала настання цих наслідків (непрямий умисел), а з необережності, коли особа, яка його вчинила, передбачала можливість настання шкідливих наслідків своєї дії чи бездіяльності, але легковажно розраховувала на їх відвернення (протиправна

легковажність) або не передбачала можливості настання таких наслідків, хоча повинна була і могла їх передбачити (недбалість) [8].

Деякою мірою слід погодитись з П.Є. Матвієнко, яка стверджує, що коли мета протиправного діяння є неочевидною (а саме до таких належать досліджувані делікти), а показання самого правопорушника стають чи не єдиним джерелом інформації про неї, тож із цілком зрозумілих причин ці показання є не завжди правдивими й достовірними [9, с. 13].

У нашому випадку суб'єктивна сторона такого порушення митних правил характеризує внутрішнє ставлення суб'єкта правопорушення до скоєного ним діяння та його негативних наслідків та містить вину і мету. Вина у формі умислу, при цьому у правопорушників має бути намір на його вчинення. Мета – отримання прибутку від реалізації товару, що містить об'єкти ПІВ, як на митній території України, так і поза нею.

Отже, враховуючи зазначене вище, доходимо висновку, що порушення митних правил за переміщення товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності є адміністративним правопорушенням, що становить протиправні, винні дії чи бездіяльність, які посягають на майнові права правовласника при переміщенні товару через митний кордон України, та за які передбачена адміністративна відповідальність.

До елементів складу правопорушення за ст. 476 МК України слід віднести: об'єкт (ПІВ, що охороняються чинним законодавством України та укладеними у встановленому законодавством порядку міжнародними договорами та угодами про захист таких прав); об'єктивну сторону (порушення законодавства про інтелектуальну власність, вчинене під час переміщення товарів через митний кордон України); суб'єкт (власник товару, призупиненого за підозрою в порушенні ПІВ); суб'єктивну сторону (умисна форма вини). Установлено, що метою зазначеного правопорушення є отримання прибутку від реалізації товару, що містить об'єкти ПІВ, а предметом – товари комерційного призначення, що містять об'єкти ПІВ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI. Офіційний вісник України. 2012. № 32. 9 с. Ст. 1175.
2. *Березнюк І.Г.* Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти: монографія. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2009. 543 с.
3. Митне право України: навч. посіб.; за заг. ред. В.В. Ченцова. Київ, 2007. 283 с.
4. *Додін Є.В.* Шляхи вдосконалення законодавства про адміністративну відповідальність за порушення митних правил. Актуальні проблеми держави і права. 2007. № 35. С. 328–333.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. № 8073-X. Відом. Верховної Ради УРСР. 1984. № 51. Ст. 1122.
6. *Дьомін Ю.М., Дьомін С.Ю., Железняк Н.М.* та ін. Митне право України: навч. посіб.; за заг. ред. О.Х. Юлдашева. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 232 с.
7. *Римарчук Г.С.* Адміністративно-правове забезпечення права інтелектуальної власності в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Нац. ун-т «Львівська політехніка». Львів, 2013. 20 с.
8. *Кузьменко О.В., Пастух І.Д., Дорогих В.М.* та ін. Митне право: мультимед. навч. посіб. НАВС, 2014. URL: http://www.naiu.kiev.ua/books/mutne_pravo/materials/home.html (дата звернення: 26.02.2018).
9. *Матвієнко П.Є.* Адміністративна відповідальність за порушення законодавства про комерційну таємницю: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07: Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ, 2010. 19 с.

REFERENCES

1. Customs Code of Ukraine: Law of Ukraine dated March 13, 2012 No 4495-VI. Official Bulletin of Ukraine. 2012. No. 32. 9 p. Art. 1175.
2. *Berezhniuk, I.G.*, 2009, "Customs Regulation of Ukraine: National and International Aspects": monograph, Dnipropetrovsk: Academy of Customs Service of Ukraine, 543 p.
3. Customs Law of Ukraine: textbook; edit. V.V. Chentsov, Kyiv, 2007, 283 p.

4. *Dodin, Y.V.* 2007, “Ways for the Improve ment of Legislation on Administrative Liability for Violation of Customs Rules, Actual Issues of State and Law 35, 328–333.
5. Code of Ukraine on Administrative Offenses dated December 7, 1984 No 8073-X. Bulletin of the Supreme Soviet of the Ukrainian SSR. 1984. No 51. Art. 1122
6. *Diomin, Y.M., Diomin, S.Y., Zhelezniak, N.M.* etc, 2009, “Customs Law of Ukraine”: textbook; editor O.H. Yuldasheva, Kyiv, 232 p.
7. *Rymarchuk, G.S.*, 2013, “Administrative and Legal Support of Intellectual Property Rights in Ukraine”: thesis ... cand. of legal sciences: 12.00.07, National University “Lviv Polytechnic”, Lviv, 20 p.
8. *Kuzmenko, O.V., Pastukh, I.D., Dorogyh, V.M.*, etc. “Customs Law: multimedia manual, 2014. URL: http://www.naiu.kiev.ua/books/mutne_pravo/materials/home.html (Application Date: 02/26/2018).URL: [erials/home.html](http://www.naiu.kiev.ua/books/mutne_pravo/materials/home.html) (Application Date : 26.02.2018).
9. *Matviyenko, P.E.*, 2010, “Administrative Responsibility for Violation of the Legislation on Commercial Secret”: thesis ... cand. of legal sciences: 12.00.07, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, 19 p.

UDC 347.77

S.P. Fyl,
Candidate of Law, Senior Researcher
Scientist of the State Research Institute MIA Ukraine, Kyiv,
ORCID ID 0000-0001-8196-313X

GENERAL CHARACTERISTICS OF VIOLATION OF CUSTOMS RULES WHEN MOVING GOODS THAT VIOLATE INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS

Paper reveals the concept and content of violations of customs rules when moving goods that violate intellectual property rights. The signs of violation of customs rules against intellectual property rights are investigated and the grounds for bringing administrative liability for the mentioned offense are investigated. The structure of components of such an offense is outlined: the object, the objective side, the subject and the subjective side. The subject of the investigated administrative offense is characterized.

Consequently, taking into account the foregoing, we conclude that the violation of customs rules for the movement of goods across the customs border of Ukraine with violation of intellectual property rights is an administrative offense, which constitutes unlawful, guilty acts or inaction, infringing on the property rights of the right holder during the movement of goods across the customs border of Ukraine, and for which administrative liability is provided.

The elements of the offense according to the Art. 476 CC Ukraine should include: an object (protected by the current legislation of Ukraine and concluded in accordance with the procedure established by law in international treaties and agreements on the protection of such rights); the objective side (violation of the legislation on intellectual property, committed during the movement of goods across the customs border of Ukraine); the subject (the owner of the goods, suspended on suspicion of violating customs rules); subjective side (intentional guilt). It was established that the purpose of the mentioned offense is to obtain a profit from the sale of goods containing objects, and the subject – commercial goods containing objects.

Keywords: violation of customs rules, customs border of Ukraine, movement of goods infringing intellectual property rights.

Отримано 13.03.2018